

Висновки. Формування і розвиток культури професійного спілкування майбутніх вчителів іноземної мови має відбуватися через комунікативну спрямованість навчальної діяльності. Ефективним є застосування на основі «Рамкової програми з німецької мови для професійного спілкування для вищих начальних закладів України» таких форм організації навчальної діяльності студентів, як рольові й ділові ігри, дискусія, диспут, робота в групах, проектна діяльність, кейс-метод.

Література

1. Іонова О. М. Метод проектів як засіб розвитку творчості особистості / О. М. Іонова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Київ ; Запоріжжя. – 2006. – Вип. 38. – С.74–80.
2. Колесникова О. Г. Проектний метод навчання та його значення для активізації пізнавальної діяльності учнів / О. Г. Колесникова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – 2003. – Вип. 24. – С. 321–325.
3. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / [Амеліна С. М., Аззоліні Л. С., Беньямінова Н. Є. та ін.] – К. : Ленвіт, 2006. – 90 с.
4. Романенко М.І. Соціальні та парадигмально-когнітивні детермінанти розвитку сучасної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософ. Наук : спец. 09.00.10. – Дніпропетровськ, 2003. – 32 с.
5. Aebli H. Zwölf Grundformen des Lehrens: eine allgemeine Didaktik auf psychologischer Grundlage; Medien und Inhalte didaktischer Kommunikation. – Stuttgart : Klett-Gotta, 1991. – 412 S.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2011 р.

УДК 378.147:81'271

Литвинова О. О.

Дніпропетровський державний аграрний університет

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІАЛОГУ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВНЗ

У статті проаналізовано та розкрито методологічну сутність поняття «педагогічні умови». Розглянуто погляди сучасних дослідників щодо поняття «педагогічні умови». Визначено педагогічні умови формування культури діалогу студентів аграрних ВНЗ.

Ключові слова: *формування, педагогічні умови, діалог, комунікативна підготовка, культура діалогу, студент.*

В статье проанализировано и раскрыто методологическую сущность понятия «педагогические условия». Рассмотрены взгляды современных исследователей на понятие «педагогические условия». Определены педагогические условия формирования культуры диалога студентов аграрных вузов.

Ключевые слова: *формирование, педагогические условия, диалог, коммуникативная подготовка, культура диалога, студент.*

The article deals with the methodological side of the notion «pedagogical conditions». The opinions of modern researchers about the notion «pedagogical conditions» have been

considered. As well the definitions for forming the pedagogical conditions for students dialog culture have been given.

Keywords: forming, pedagogical conditions, dialog, dialog culture, student, communication training.

Актуальність теми зумовлена сучасними потребами вищої школи в підготовці кваліфікованих фахівців з високим рівнем культури діалогічного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Дослідженням питання «педагогічні умови» займалися такі науковці, як Ананьєв Б., Щоголева І., Тепла О., Жернов В., Семенова О., Стасюк В., Найн О., Пехота О., Жукович-Дородних Н., Белкін А., Качалова Л. та ін.

Мета статті – розглянути наукові підходи до визначення поняття «педагогічні умови», виділити оптимальні педагогічні умови, які забезпечують ефективність процесу формування культури діалогу студентів у навчально-виховному процесі аграрних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із важливих аспектів дослідження формування культури діалогу у молоді є насамперед визначення педагогічних умов. Підтвердження даної тези знаходимо у Б. Ананьєва, який наголошує, що при вивченні особливостей формування особистості студента перш за все необхідно враховувати умови, які впливають на цей процес [1, с. 7].

«Український радянський енциклопедичний словник» трактує термін «умови» як філософську категорію, в якій відображені універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки відповідним умовам якості речі переходять з можливих у дійсні [9, с. 478]. Аналіз поняття «умова» у філософському аспекті доводить, що умова – це сукупність об'єктів (речей, процесів, відносин), що необхідні для виникнення, існування або зміни даного об'єкту [3, с. 80]. У словнику з освіти та педагогіки «умова» визначається як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, його поведінку; виховання і навчання, формування особистості [5, с. 36].

Н. М. Жукович-Дородних [3, с. 81], виходячи з аналізу психолого-педагогічної літератури, виділяє такі погляди науковців щодо поняття «умови»:

– сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених задач (А. Найн);

– сукупність взаємозалежних і взаємозалежних і взаємообумовлених обставин процесу діяльності (С. Ожегов);

– вираження відношення предмета до явищ, що оточують його і без яких він існувати не може (І. Фролов);

- відношення предмета до явища, що його оточують, і без яких його існування неможливе (Ю. Загородній);
- правила, що забезпечують оптимальну діяльність (С. Брукова);
- підсумок цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів, змісту, методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей (В. Андреев);
- взаємопов'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечують високу результативність навчального процесу і відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності (В. Манько);
- сукупність зовнішніх та внутрішніх обставин (об'єктивних заходів) освітнього процесу, від реалізації яких залежить досягнення поставлених дидактичних цілей (М. Малькова).

Як зазначає О. М. Тепла, теоретичне дослідження будь-якого педагогічного явища повинно базуватися на умовах його виникнення, функціонування, розвитку і оптимізації. Крім того, освітня практика може забезпечити досягнення цілей, які вона ставить перед собою, тільки шляхом свідомого і цілеспрямованого створення й удосконалення необхідних для цього педагогічних умов [8, с. 387]. Автори «Стратегії гуманізму» розуміють під педагогічними умовами певного освітнього феномена «виявлення певної сукупності факторів, які суттєво впливають на нього, для того, щоб цілеспрямовано забезпечити гармонійну єдність і використання синергетичного ефекту тих із них, котрі сприяють бажаному характеру протікання і розвитку цього феномена, усуненню чи нейтралізації факторів, що перешкоджають його нормальному функціонуванню і розвитку» [8, с. 387].

А. Семенова в «Словнику-довіднику з професійної педагогіки» визначає «педагогічні умови» як обставини, за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей [6, с. 243].

Майже всі науковці, які досліджували це поняття, погоджуються з тим, що результатом реалізації педагогічних умов виступає кінцева ціль, але інші аспекти визначення поняття «педагогічні умови» мають певні розбіжності. Зокрема, Щоголева І. [10, с. 278] пропонує аналіз підходів різних науковців до визначення поняття «педагогічні умови», що відображено в таблиці 1.

У контексті нашого дослідження ми більш схильні до визначення педагогічних умов, яке пропонує О. Пехота, тому що воно передбачає системний підхід щодо його розгляду. Отже, в педагогіці умови, частіше за все, розуміють як фактори, обставини, сукупність заходів, орієнтовані на досягнення певного результату, від яких залежить ефективність існування педагогічної системи.

Визначення поняття «педагогічні умови»

Автор	Визначення поняття «педагогічні умови»
Пехота О.	Система, основними складовими якої є певні норми, методи, матеріальні умови, реальні ситуації, що об'єктивно склалися або створені суб'єктивно і які є необхідними для досягнення певної педагогічної мети
Андрєєв В.	Результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення цілей
Белкін А., Качалова Л.	Головний фактор успішності навчального процесу; комфортнее педагогічне середовище; сукупність заходів в навчально-виховному процесі
Боритко М.	Зовнішні обставини, що істотно впливають на педагогічний процес, який свідомо конструюється викладачем і спрямований на досягнення певного результату

Особливістю педагогічних умов є те, що вони акумулюють цілемотивативну, ціннісноорієнтаційну, самоактуалізаційну спрямованість формування особистості [8, с. 387]. Специфіка педагогічних умов полягає і в тому, що вони самі собою, без діяльності індивіда, не можуть стати визначально продуктивними для виховання особистості. Умови лише створюють можливість для суб'єкта, зумовлюючи розвиток творчого начала особистості. Завдяки наявності відповідних педагогічних умов значущі духовно-моральні властивості особистості переходять з можливості у дійсність, сприяють формуванню готовності до діяльності у новій соціокультурній ситуації [8, с. 387].

Але при виділенні і аналізі педагогічних умов формування культури діалогу потрібно враховувати те, що у соціальній позиції студента останнім часом сталися суттєві зміни. По-перше, культура діалогу формується у процесі спільної діяльності педагогів та студентів, що є двобічним процесом. Останній передбачає, з одного боку, організаційно-педагогічний вплив педагогів у навчально-виховному процесі, з іншого – творчу самостійну діяльність студентів, спрямовану на саморозвиток та самовдосконалення культури діалогу [8, с. 387]. По-друге, якщо раніше студенти погоджувалися на позицію підпорядкування, керованого, то тепер вони прагнуть до ситуації співробітництва, а вона передбачає певні вимоги до організації діалогічного спілкування: діалектичність, взаємна довіра, реальний психологічний контакт, здатність викладача відмовитись від диктату і перейти до взаємодії. Обов'язковою вимогою є наявність педагогічного такту, який проявляється у зовнішньому вигляді викладача, в тоні спілкування, у самовладанні, в умінні без грубоців досягти бажаних результатів [2, с. 91]. По-третє, студент став критичним, активним, прагне раціонально використовувати навчальний час, зусилля, матеріальні ресурси. Студент припускає, що він може висловлювати своє незадоволення кваліфікацією викладача; при цьому втрачається стабільність, яка ґрунтувалася на взаєминах старшого і молодшого, досвідченого і недосвідченого. Сту-

дент не довіряє красивим словам, він хоче відчувати повагу до себе, шанобливе ставлення до його особистості, визнання права бути вислуханим, права на самовираження, визнання його потреб законними. Студент вимагає від викладача самокритичності. Наші студенти відчувають тягар втрати моральних орієнтирів, і тому хотіли б бачити у викладачеві взірць позитивної і життєстверджуючої стратегії особистості, що перемагає. Викладач має виступати представником позитивних соціальних цінностей, нести ідеї моральної перспективи. Звідси вимоги з боку студентів бути усміхненим, вірити в краще майбутнє, не виказувати своєї знервованості побутовими турботами під час заняття, вміти приховувати втому і підбадьорити студента [2, с. 98–99].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури, вивчення зарубіжного та вітчизняного педагогічного досвіду з досліджуваної проблематики дозволили нам виділити оптимальні педагогічні умови, які забезпечують ефективність процесу формування культури діалогу студентів у навчально-виховному процесі аграрних ВНЗ:

– *дотримання педагогом особистісно-орієнтованого підходу у процесі навчання і виховання особистості*: на різних етапах підготовки майбутніх спеціалістів аграрних ВНЗ доцільно використовувати різні підходи, а саме: на початковому етапі – когнітивно-орієнтований, на наступному – діяльнісно-орієнтований, а на заключному – особистісно-орієнтовний, як такі, що найточніше відповідають професійному становленню майбутніх аграріїв та розвитку у них культури діалогу;

– *впровадження у студентських групах діалогічних методів навчання*: створити не просто освітнє середовище, яке сприяє становленню та розвитку майбутнього спеціаліста, а саме комунікативне середовище, яке стане передумовою розвитку його діалогічних здібностей; надати можливість кожному студенту поряд з оволодінням базовими вимогами, які зазначені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, опанувати індивідуальну програму діалогічного розвитку з власним урахуванням ступеню розвитку культури діалогу;

– *впровадження у навчальний процес науково-обґрунтованої моделі розвитку культури діалогу*: необхідно розробити та реалізувати методи діагностики та оцінки розвитку культури діалогу студентів, ефективність яких буде передумовою формування самооцінки студентів, яка необхідна для визначення позитивної, нейтральної або негативної тенденції розвитку діалогічних здібностей; здійснювати розвиток культури діалогу з урахуванням всіх компонентів педагогічної системи, а саме: цілей підготовки, змісту навчання та виховання, дидактичних процесів, як способів здійснення педагогічного процесу, студентів, викладачів, організаційних форм педагогічної діяльності;

– *забезпечення студентів системою знань (теоретичного і практичного спрямування) про культуру діалогу*: використовувати в навчальному

процесі колективні методи навчання (ділові та рольові ігри, «мозковий штурм», тренінги, моделювання типових та нетипових виробничих ситуацій), які сприяють активізації навчальної діяльності та виступають головною умовою розвитку культури діалогу та комунікативних здібностей;

– підготовка викладачів до формування у студентів культури діалогу та спеціальної організації навчально-виховного процесу (професійно-педагогічна компетентність педагога, комунікативна культура, педагогічна майстерність): забезпечити викладання дисциплін викладачами, які мають високий рівень сформованості культури діалогу, що забезпечить з їхнього боку створення та впровадження відповідних педагогічних стратегій впливу; розробити методи контролю та критерії оцінки динаміки розвитку культури діалогу; вивчати і враховувати об'єктивні та суб'єктивні фактори, які впливають на розвиток культури діалогу майбутніх фахівців; використовувати набуті вміння та навички культури діалогу в виробничих умовах під час практичної підготовки студентів.

Висновок. Аналіз досліджень останніх років дає можливість зробити висновок, що в контексті дослідження культури діалогу реалізація педагогічних умов має на меті: забезпечення психолого-педагогічного супроводу для формування культури діалогу майбутніх аграріїв; визначення форм і методів процесу формування культури діалогу майбутніх аграріїв; вдосконалення практичного навчання для формування культури діалогу майбутніх аграріїв. Отже, під педагогічними умовами формування культури діалогу студентів вищих аграрних ВНЗ ми розуміємо сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, від реалізації яких залежить рівень сформованості культури діалогу у студентів.

Література

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – СПб. : СГУ, 2001. – 263 с.
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Жукович-Дородних Н. М. Педагогічні умови формування професійних умінь студентів економічних спеціальностей ВНЗ I-II рівня акредитації. // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – Випуск 3. – 2009. – С. 80–85.
4. Карасёва Н. И. Психологические особенности развития коммуникативных способностей у подростков, оставшихся без попечения родителей / Н. И. Карасёва. – К., 1991. – 25 с.
5. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М. : Высш. школа, 2004. – 512 с.
6. Словник-довідник з професійної педагогіки / (ред.-упоряд. А. В. Семенова). – Одеса : Пальміра, 2006. – 272 с.
7. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа-вищий заклад освіти» : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04 / В. Д. Стасюк. – Одеса, 2003.
8. Тепла О. М. Педагогічні умови формування гуманістичних цінностей у студентської молоді / О. М. Тепла // Науковий вісник національного аграрного університету. – К. : Міленіум, 2006. – Вип. 99. – С. 385–388.

9. Украинский советский энциклопедический словарь : в 3-х т. / Редкол.: А. В. Кудецкий (ответ. ред.) и др. – К., 1989. – Т. 3. – 772 с.

10. Щоголева І. Особливості створення психолого-педагогічних умов для формування комунікативних здібностей майбутніх спеціалістів галузі туризму / І. Щоголева // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Вип. 88. – С. 276–280.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2011 р.

УДК 371.322.9+371.332:577.1

Чувасова Н. О.

кандидат пед. наук,

Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З БІОХІМІЇ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ

В статті розкрито необхідність формування емоційного інтелекту майбутніх вчителів у вищому навчальному закладі та розглядаються шляхи та методи рішення проблеми формування емоційного інтелекту засобами діалогічного навчання у процесі вивчення біохімії.

Ключові слова: *емоційний інтелект, поетапне формування, компонентний склад емоційного інтелекту, діалогічне навчання.*

В статье раскрыта необходимость формирования эмоционального интеллекта будущих учителей в высшем учебном заведении и рассматриваются пути и методы решения проблемы формирования эмоционального интеллекта приемами диалогического обучения в процессе изучения биохимии.

Ключевые слова: *эмоциональный интеллект, поэтапное формирование, компонентный состав эмоционального интеллекта, диалогическое обучение.*

The article deals with the necessity of formation of the would-be teachers' emotional intelligence at a higher educational institution. Also some ways and methods of the solution of the problem of formation of emotional intelligence in the course of studying biochemistry are considered.

Keywords: *emotional intelligence, gradual formation, emotional intelligence formation standards, dialogue training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Глибокі соціально-економічні та духовні зрушення, що відбуваються в Україні, сприяють утвердженню людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розвитку її здібностей, забезпеченню гармонізації міжособистісних стосунків. Практична реалізація цих завдань багато в чому залежить від самої особистості, її здатності вільно орієнтуватися в діалогічному просторі, розуміти особливості розвитку й самореалізації, оволодівати науковою інформацією.

Тільки шляхом творчого соціального діалогу відкривається широкий простір для самореалізації, тільки завдяки творчій міжособистісній та міжгруповій взаємодії формується емоційний інтелект який є однією з головних складових у досягненні максимального успіху в житті та відчуття щас-